Kisgyörgy Blanka

KASTÉLYPARKJAINKRÓL

1. Bevezetés

Vajon a természetvédelem feladatkörébe tartozik-e a kastélyparkok, dendrológiai parkok, a mesterségesen telepített fák és facsoportok védelme? A természetvédelemnek ugyanis elsőrendű feladata az, hogy hazánk ősi természeti képét megőrizze, amelybe a hegyek, sziklák, tavak és barlangok éppen úgy beletartoznak, mint a honos növények és állatok. A kastélyparkok vagy dendrológiai parkok és fasorok mesterséges telepítésnek köszönhetik létüket, és ezekben általában nem az őshonos, hanem az idegenből származó növényfajok az uralkodók.

Kovászna megye bővelkedett dendrológiai parkokban. 16 kastélypark és kúriapark is létezett a múlt század elején: a miklósvári és sepsikőröspataki Kálnoky-kastélyparkok, az olaszteleki és vargyasi Daniel-kastélyparkok, a hidvégi Nemes-, az uzoni Temesváry- és Béldy–Mikes-kastélyparkok, az oltszemi Mikó-, az árkosi Szentkereszty-, a zabolai Mikes-, a zágoni Mikes–Szentkereszty-, a székelytamásfalvi Thury–Bányai-, a torjai Apor-kastélypark, valamint a dálnoki Beczásy-kúriapark, az alsócsernátoni Damokos- és a kisbaconi Benedek Elek-kúria parkja.

Ezeknek eredete az előző századokba nyúlik vissza, amikor a nemesi kastélyok díszítésére hatalmas parkokat telepítettek. Külföldről hozott kertészek módszeresen alakítgatták a parkok stílusát a korra jellemző divat szerint, illetve más kontinensekről hozattak különleges fa- és cserjefajokat. Az, hogy melyik park vészelte jobban át az éveket-évtizedeket, rendszerváltásokat, talán attól függött, hogy kik voltak azoknak az állami hivataloknak a vezetői, amelyek a kastélyokban időközönként működtek. Legtöbb helyen a valamikori parkokat csak néhány öreg fa vagy egy fenyősor jelzi. Ebben a tanulmányban az árkosi Szentkereszty-, a zabolai Mikes-, a vargyasi Daniel-kastélyparkok, valamint a dálnoki Beczásy-kúriapark kerül bemutatásra. Csupán ez a négy maradt meg és őrizte meg legjobban hajdani arculatát, ezért nem csak történelmi, de dendrológiai szempontból is kifejezetten figyelemre méltóak.

Sajnos ezek a parkok manapság sincsenek kellőképpen gondozva, kivételt képez a vargyasi dendrológiai park. Legtöbb esetben a tulajdonosoknak nincs pénzügyi lehetőségük a park rendbehozatalára, még nem jutottak odáig a munkálatokkal, remélhetőleg idővel majd arra is sor kerül. Mindezek ellenére ezekben a parkokban fennmaradt az egzotikus fajok egy része, sok helyen időközben újakat ültettek, illetve spontán módon megjelentek őshonos fajok is.

A kastélykertek viszonylagos elhanyagoltságuk ellenére tájképi szempontból kifejezetten magas esztétikai érteket képviselnek. Beállt, jól működő ökoszisztémákról beszélhetünk, amelyek akár természetvédelmi jelentőséggel is bírnak.

1.1. A Kovászna megyei kastélyparkok kutatásának története

A Kovászna megyei kastélyparkok fajgazdagságának első írásos említései párhuzamosan ezek létrehozásával jelennek meg, amelyeket a sepsiszentgyörgyi levéltár archívumában találunk, és a 19. század közepéről valók. Adatokat találunk a parkok létrehozásával kapcsolatosan egyes közleményekben, tanulmányokban az 1894 és 2002 között időszakból is. Ezek a totalitárius rendszerben részben vagy szinte teljesen kipusztított parkok, grófi kastélyok és nemesi kúriák körül helyezkedtek el, Árkoson (Szentkereszty család), Zabolán (Mikes család), Vargyason, Olaszteleken (Daniel család) és Dálnokon (Beczásy család).

Első adataink a vargyasi Daniel-kastélyparkhoz fűződnek. Daniel Gábor két könyvében, valamint Kelemen Lajos történész könyvében adatokat találunk a Daniel családról és annak tagjairól, de több helyen említést tesznek a dendrológiai park létezéséről és annak kialakításáról is.[1]

Kisgyörgy Zoltán 1973-ban megjelent *Erdővidék* című útikalauzában[2] először közöl a II. világháború utáni szakirodalomban néhány adatot a vargyasi arborétum fáiról. A következő fajokat említi: *Quercus robur* f. *fastigiata, Fraxinus excelsior* var. *pendula, Acer saccharum.* 1976-ban ugyanő egy részletesebb tanulmányt közöl a vargyasi és olaszteleki Daniel-kastélyokról, amelyben említi ezeket a nagyon

[1] DANIEL Gábor 1894; 1896; KELEMEN Lajos 1913.

[2] KISGYÖRGY Zoltán 1973.

elhanyagolt állapotban levő dendrológiai parkokat (az utóbbi már szinte teljesen le volt tarolva, csupán három fajt említ innen: *Quercus robur* f. *fastigiata,* egy óriási hársfa és kőrisfa).[3] Ugyancsak Kisgyörgy Zoltán gyűjt adatokat a sepsiszentgyörgyi levéltár dokumentációjából az árkosi kastélypark kialakításáról, személyiségekről, kertészekről, akik a 19. század második felében a parkkal foglalkoztak. Később Kovács Sándor biológus, a Kovászna Megyei Múzeum (most Székely Nemzeti Múzeum) muzeológusa közli a dendrológiai parkok fa- és cserjefajainak listáját, kihangsúlyozva ezek védelmének fontosságát. Az árkosi parkból 100 hazai, illetve egzotikus fa- és cserjefajt, egy változatot és egy formát, a zabolaiból 64 fajt és 1 formát, a dálnokiból 45 fajt és 2 változatot, valamint a vargyasi parkból 33 fajt és 3 formát említ.[4]

Tíz év múlva egy Zabolán megszervezett tudományos szimpózium alkalmával három tudományos dolgozat került bemutatásra,[5] melyeknek témája a zabolai dendrológiai park volt. A dolgozatok a park kialakításáról, stílusáról szóltak, értékes fajok bemutatásáról, amelyek még léteztek akkor, és néhány addig ismeretlen történelmi adat is napvilágot látott. Egy évvel később, 1995-ben a Vargyason megszervezett Pro Natura szimpóziumon Jánó Gizella, akkori szaktanfelügyelő, bemutatott egy nagyon fontos dolgozatot a dendrológiai parkok védelmének fontosságáról.[6] Ugyanazon a tanácskozáson Kisgyörgy Mihály kézdivásárhelyi erdészmérnök a vargyasi Daniel-kastély dendrológiai parkjára jellemző környezetépítési elemekről szóló dolgozatát mutatta be.[7] Fontos adatokat találunk ugyanannak a szerzőnek egy másik dolgozatában a dálnoki Beczásy-parkról, amelyet 1996-ban mutatott be a Dálnokon megszervezett Pro Natura szimpóziumon.[8] A szimpóziumok anyaga füzetek formájában is megjelent.

A következő utalás a témával kapcsolatosan 2002-ben jelenik meg Zabola község monográfiájában, amelyben a szerző, Pozsony Ferenc, történelmi adatokat közöl a dendrológiai parkról, közli a kertész nevét („Stöckli"), aki szervezte és vezette a fák ültetését és említ néhány ritka fafajt is.[9]

A Bardóczy és munkatársai által 2005-ben írt *A zabolai Mikes kastély faállományának részleges felmérése* című dolgozata[10] tájépítészeti és kertészeti adatokat tartalmaz. Az utolsó közlemények a témával kapcsolatosan 2008-ban jelentek meg.[11]

Az alkalmi közlemények csak nagyon röviden tárgyalják ezeknek az arborétumoknak a sorsát, növényzetét. Jelen tanulmány összefoglalja mind azt, ami a témával kapcsolatosan eddig megjelent, kiegészítve terepjárásaim eredményeivel.

2. Anyag és módszerek

Minden dendrológiai parkot két alkalommal sikerült bejárnom, kivételt képez a zabolai, ide nagy erőfeszítések árán is csak egyszer jutottam be. A fajlisták összeállításakor Kovács Sándor tanulmányára támaszkodtam, hisz ez a legátfogóbb ebben a témában.[12] Eredményeimet csak részlegesnek tekintem.

A fajok rendszertani besorolása Ioan Pop és munkatársai[13], a fajok nevezéktana pedig Iuliu Prodan és Alexandru Buia[14], Ion Dumitriu-Tătăranu[15], Vasile Ciocîrlan[16] munkáját követi, elterjedésüket V. Sanda és munkatársainak besorolása szerint tüntettem fel.[17] A fajok meghatározásához Ion Dumitriu-Tătăranu, Iuliu Prodan és Alexandru Buia, Vasile Ciocîrlan, Jean-Denis Godet, Allen J. Coombes, valamint Kiss Marcell és Illyés Csaba munkáit használtam.[18]

Terepjárásaim időponjai: 2008 szeptembere, valamint 2009 tavasza és nyara.

2.1. Az árkosi Szentkereszty-kastélypark

2.1.1. Földrajzi elhelyezkedése

Sepsiszentgyörgy megyeszékhely közvetlen közelében, attól mintegy 3 km távolságban helyezkedik el a Baróti-hegység keleti lábának előterében, 578 m tengerszint fölötti magasságban. A település a nevét viselő Árkos-patak két keskeny síkján és a föléje emelkedő teraszmaradványokon fekszik. Feltehetően – mert árokban van – innen kaphatta nevét is. Vasúti megállója eléggé messze, a 400-as számot viselő székely körvasúton van Gidófalva közelében, s így megközelíteni csak korszerű aszfaltozott műúton lehet, a megyeszékhely felől menetrend szerint közlekedő járatokkal.[19]

[3] KISGYÖRGY Zoltán 1978.
[4] KOVÁCS Sándor 1984.
[5] SZÁSZ-FEJÉR János 1994; MUNTEANU Maria – SIMON Éva 1994; KISGYÖRGY Mihály 1994.
[6] JÁNÓ Gizella 1995.
[7] KISGYÖRGY Mihály 1995.
[8] KISGYÖRGY Mihály 1996.
[9] POZSONY Ferenc 2002.
[10] BARDÓCZY, Ilka Martina – BOGNÁR, Emese – FEKETE, Albert – FISCHER, Márta – VIDOVSZKY, Judit 2005.
[11] SZÁSZ-FEJÉR János 2008; FEKETE Albert 2008.
[12] KOVÁCS, Sándor 1984.
[13] POP, Ioan et alii 1983.
[14] PRODAN, Iuliu – BUIA, Alexandru 1960.
[15] DUMITRIU-TĂTĂRANU, Ion 1960.
[16] CIOCÎRLAN, Vasile 1990.
[17] SANDA, V. et alii 1983
[18] DUMITRIU-TĂTĂRANU, Ion 1960; PRODAN, Iuliu – BUIA, Alexandru 1960; CIOCÎRLAN, Vasile 1990; GODET, Jean-Denis 1993; COOMBES, Allen J. 1995; KISS Marcell – ILLYÉS Csaba 2006.
[19] KISGYÖRGY Zoltán 2000.

2.1.2. A park története

Ez az arborétum kisebb területen fekszik, mint a zabolai, de ennek van a leggazdagabb fás növényzete. Körülbelül 8 hektáron terül el (400 × 200 m). Mivel a Szentkereszty-kastélyt öleli körül, amelyben az évek hosszú során át különböző hivatalok, intézmények működtek, ez a park őrizte meg legjobban hajdani arculatát az utóbbi 65 év során (Imre Domokos jegyzetei alapján).

A sepsiszentgyörgyi levéltárban végzett kutatásokból kiderül, hogy a 19. század második felében, 1860–65 között már megkezdődtek az ültetések, párhuzamosan a mostani kastély építésével (egy régi reneszánsz kúria alapzatára). A kastély építését báró Szentkereszty Béla (1851–1925) és felesége, Maria Florescu fejeztette be. Az első pomológusokat Olaszországból, Bun helyiségből hozták ide, az utolsók Carol Rakecz és J. Schiller voltak. A család dokumentumaiból kiderül, hogy a fajok egy részét Ausztriából hozták, a jegenyefenyő-csemetéket pedig Tusnádfürdő környékéről (Kisgyörgy Zoltán levéltári kutatásai nyomán).

Annak ellenére, hogy a kastélynak 1944–2009 között számtalanszor változott a funkciója, a benne működő hivatalok vezetőinek sikerült megőrizniük a park épségét. 1944-ben itt árvaház működött, majd egy traktoriskola, 1950–1968 között a falu kollektív gazdaságának a székhelyévé vált. 1968–1975 között a Megyei Néptanácshoz tartozó Agronómus Ház működött benne, azután restaurálták, modernizálták és Ceauşescu villája lett. Jelenleg a Kulturális Minisztériumhoz tartozó Művelődési Központ birtokolja (Kisgyörgy Zoltán közlése alapján).

2.1.3. Az árkosi Szentkereszty-kastélypark fa- és cserjefajainak jegyzéke, azok rendszertani hovatartozása és elterjedése

Kovács Sándor 100 hazai, illetve egzotikus fa- és cserjefajt említett,[20] valamint egy formát és változatot ebből a parkból. Eddigi terepbejárásaim során ezek közül 49 fajt és egy formát találtam meg. Az általa leírt fajokon és fajon belüli taxonokon kívül még 9 fajt és egy változatot találtam. Ezeket csillaggal (*) jelölöm a továbbiakban.

Gymnospermatophya – Nyitvatermők törzse

Cupresaceae – Ciprusfélék családja

1. *Chamaecyparis lawsoniana* (A. Murray) Parl. – Oregoni hamisciprus; idegenhonos; Észak-Amerika.
2. *Juniperus sabina* L. – Nehézszagú boróka; Eurázsia mediterrán térsége.
3. *Juniperus virginiana* L. – Virginiai boróka; idegenhonos; Észak-Amerika.*
4. *Thuja occidentalis* L. – Nyugati tuja; idegenhonos; Észak-Amerika.
5. *Thuja plicata* D. Don = *T. gigantea* Nutt – Óriás tuja; idegenhonos; Észak-Amerika.

Taxaceae – Tiszafafélék családja

6. *Taxus baccata* L. – Tiszafa; Európa hegyvidéke.

Pinaceae – Fenyőfélék családja

7. *Picea abies* (L.) Karszten = *Picea excelza* (Lam.) Link – Lucfenyő; Európa.
8. *Pinus sylvestris* L. – Erdei fenyő; Eurázsia.
9. *Abies alba* Miller – Jegenyefenyő; Közép-Európa.
10. *Pinus strobus* L. – Simafenyő; idegenhonos; Észak-Amerika.
11. *Tsuga canadensis* (L.) Carr. – Keleti hemlokfenyő; idegenhonos; Észak-Amerika.
12. *Pseudotsuga menziesii* (Mirb.) Franco = *Pseudotsuga taxifolia* (Poir) Britt. – Duglászfenyő; idegenhonos; Észak-Amerika.

Angiospermatophyta – Zárvatermők törzse

Magnoliaceae – Magnóliafélék családja

13. *Magnolia* x *soulangiana* Soulange-Bodin = *M. denudata* × *M. liliiflora* – Nagyviragú magnólia; nemesített.
14. *Liriodendron tulipifera* L. – Tulipánfa; idegenhonos; Észak-Amerika.

Berberidaceae – Borbolyafélék családja

15. *Mahonia aquifolia* (Pursch.) Nutt. – Mahónia; idegenhonos; Észak-Amerika.*

Fagaceae – Bükkfélék családja

16. *Fagus sylvatica* L. – Közönséges bükk; Európa.
17. *Fagus sylvatica* L. f. *atropunicea* West (var. *atropurpurea* Kirchn.) – Vérbükk; Európa.
18. *Quercus robur* L. – Kocsányos tölgy; Európa.

Betulaceae – Nyírfélék családja

19. *Betula pendula* Roth = *Betula verrucosa* Ehrh. – Közönséges nyír; Eurázsia.
20. *Carpinus betulus* L. – Közönséges gyertyán; Európa.
21. *Corylus avellana* L. – Közönséges mogyoró; Eurázsia mediterrán térsége.

Juglandaceae – Diófélék családja

22. *Juglans nigra* L. – Fekete dió; idegenhonos; Észak-Amerika.
23. *Juglans regia* L. – Közönséges dió; Közép-Európa, Balkán-félsziget, Kaukázus.

Saxifragaceae – Kőtörőfűfélék családja

24. *Philadelphus coronarius* L. – Jezsámen; idengenhonos; Dél-Európától a Kaukázusokig.

Rosaceae – Rózsafélék családja

25. *Spiraea* × *vanhouttei* (Briot.) Zabel = *S. cantoniensis* x *S. trilobata* – Közönséges gyöngyvessző; nemesített.
26. *Spiraea japonica* L. – Japán gyöngyvessző; idegenhonos; Kína, Japán.
27. *Rosa canina* L. – Gyepűrózsa; Európa.

[20] KOVÁCS Sándor 1984.

28. *Prunus avium* L. = *Cerasus avium* (L.) Moench – Madárcseresznye; Európa.
29. *Prunus padus* L. = *Cerasus padus* (L.) Delarbre = *Padus racemosa* (Lam.) C. K. Schneid. – Májusfa, Zelnicemeggy; Eurázsia.
30. *Prunus domestica* L. – Nemes szilva; nemesített.
31. *Prunus cerasus* L. = *Cerasus vulgaris* Mill. – Meggy; nemesített.*
32. *Malus pumila* Mill. – Nemes alma; Európa mediterrán térség.*
33. *Rubus caesius* L. – Hamvas szeder; Eurázsia mediterrán térsége.*
34. *Crataegus monogyna* Jacq. – Egybibés galagonya; Európa.
35. *Chaenomeles japonica* (Thunb.) Lindl. – Japánbirs; idegenhonos; Japán.

Fabaceae – Pillangósvirágúak családja
36. *Robinia pseudacacia* L. – Fehér akác; idegenhonos; Észak-Amerika.

Hippocastanaceae – Vadgesztenyefélék családja
37. *Aesculus hippocastanum* L. – Fehér vadgesztenye, Bokrétafa; idegenhonos; Dél-Európa.

Aceraceae – Juharfélék családja
38. *Acer campestre* L. – Mezei juhar; Európa.
39. *Acer pseudoplatanus* L.– Hegyi juhar; Eurázsia.
40. *Acer pseudoplatanus* L. var. *atropurpureum* Spaeth (var. *purpureum* Loud.) – Hegyi juhar; Eurázsia.*
41. *Acer negundo* L. – Kőrislevelű juhar; idegenhonos; Észak-Amerika.
42. *Acer sp.**

Cornaceae – Somfélék családja
43. *Cornus sanguinea* L. – Veresgyűrű som; Eurázsia.
Celastraceae – Kecskerágófélék családja
44. *Euonymus europaeus* L. – Csíkos kecskerágó; Európa.

Buxaceae – Puszpángfélék családja
45. *Buxus sempervirens* L. – Örökzöld puszpáng; idegenhonos; Kis-Ázsia.*

Salicaceae – Fűzfélék családja
46. *Salix alba* L. – Fehér fűz; Eurázsia.
47. *Salix babylonica* L. – Szomorú fűz; idegenhonos; Kína.
48. *Salix triandra* L. – Mandulalevelű fűz; Eurázsia.
49. *Populus* x *canadensis* Moench. = *Populus* x *euramericana* (Dode) Guiner = *P. deltoides* × *P. nigra*) – Kanadai nyár; nemesített.*

Tiliaceae – Hársfélék családja
50. *Tilia cordata* Mill. – Kislevelű hárs; Európa.
51. *Tilia platyphyllos* Scop – Nagylevelű hárs; Közép-Európa.

Polygonaceae – Keserűfűfélék családja
52. *Polygonum aubertii* Louis Henri = *Bilderdikya aubertii* (Louis Henri) Moldenke – idegenhonos; Kína.

Caprifoliaceae – Bodzafélék családja
53. *Sambucus nigra* L. – Fekete bodza; Európa.
54. *Sambucus ebulus* L. – Földi bodza; Eurázsia mediterrán térsége.*
55. *Symphoricarpus albus* Blake. = *S. rivularis* Suksd. = *S. racemosus* Mchx. – Hóbogyó; idegenhonos; Észak-Amerika.

Oleaceae – Olajfafélék családja
56. *Forsythia* × *inermedia* Zab. = *F. suspensa* × *F. viridissima* – Aranyvessző; nemesített.
57. *Ligustrum vulgare* L. – Közönséges fagyal; Európa mediterrán térsége.
58. *Fraxinus excelsior* L. – Magas kőris; Európa.
59. *Syringa vulgaris* L. – Közönséges orgona; Balkán-félsziget és Anatólia.

Bignoniaceae – Bignoniafélék családja
60. *Catalpa bignonioides* Walt. – Közönséges szivarfa; idegenhonos; Észak-Amerika.

2.2. A zabolai Mikes-kastélypark

2.2.1. Földrajzi elhelyezkedése

Kovászna megye keleti szélén, a Háromszéki-havasoknak nevezett legkülső kárpáti hegyvonulat nyugati lábánál fekszik 567 m magasságban. A község részben a Kézdivásárhelyi-medence, részben pedig az említett hegység elődombjaira telepedett és – akárcsak az eddig említett történelmi településekét – nevét írásban már a 14. században említik. Zabola 8 km távolságra van a tőle délre fekvő Kovászna fürdővárostól, 12 km-re a tőle északnyugatra fekvő Kézdivásárhelytől, 77 km-re Brassótól. Vasúti megállója van a Sepsiszentgyörgy–Bereck vasúti szárnyvonalon. A településen vezet át a Brassót Kovásznán át Kézdivásárhellyel összekötő műút.[21]

2.2.2. A park története

A Mikes család kastélyának és épületeinek építéséről és átalakításairól szóló történelmi adatok szerint az első fák ültetését a kastély körül Mikes Benedek (1819–1878) kezdte el a 19. század közepén, magyar stílusban, és azután fia, Mikes Ármin (1868–1944) folytatta.[22] „Így a XX. század elején itt már létezett egy park”[23] a Pérászka dombon, amelynek területe körülbelül 16 hektár volt.[24] 1892-ben ültették a gyertyánsorokat a bejáratnál. Az első világháború után Mikes Ármin tovább fejlesztette a parkot francia stílusban, így az fokozatosan vegyes stílusúvá vált, ez jellemzi egyébként napjainkban is a dendrológiai parkjainkat.[25] Gróf Mikes Ármin főkertésze, aki a munkálatokat vezette és irányította, egy bizonyos „Stöckli” volt.[26] Akárcsak Árkoson, Zabolán is speciális melegházak működtek, amelyekben virágokat és törpe cserjéket termesztettek, ezekből virágtakarókat hoztak létre.[27] A második világháború után itt

[21] KISGYÖRGY Zoltán 2000.
[22] POZSONY Ferenc 2002.
[23] SZÁSZ-FEJÉR János 1994.
[24] MUNTEANU Maria – SIMON Éva 1994.
[25] POZSONY Ferenc 2002.
[26] SZÁSZ-FEJÉR János 1994; POZSONY Ferenc 2002.
[27] POZSONY Ferenc 2002.

tevékenykedett néhány lelkes kertész: Barabás, Ilyés János, később Fejér Miklós, aki erdészeti szakemberként szívén viselte a park gondjait és több esetben neki köszönhető, hogy a park dendrológiai jellege megmaradt.[28] A halastó építésének munkálatai szintén a 19. század elején kezdődtek, amelynek romantikus környezetébe beillenek a kilenctörzsű óriástuja és a tóparton az ugyancsak kilencágú, a Zernye-havasról származó lucfenyő.[29] Ez utóbbit körülbelül két éve egy óriási vihar kidöntötte.

A park elhanyagolása a második világháború után következett be, amikor a kastélyt és a parkot államosították (1949), a Mikes családot pedig kényszerlakhelyre küldték Sepsiszentgyörgyre, majd 1950-ben a család egy tagját munkatáborba, Dobrudzsába. 1960-ban a család egyetlen tagja kapott kiutazási engedélyt Ausztriába (Katalin Roy-Chowdhury közlése alapján). 1949-ben az épületet átalakították és a Scînteia Ház üdülőhelye lett (1949–1951). Ezekben az években a parkot ismét gondozni kezdték, élő sövényeket ültettek buxusból, hatalmas vázákat készítettek virágoknak és korabeli román írók mellszobrával díszítették a kertet. A kastély a parkkal és a melléképületekkel együtt 1951–65 között a Román Szakszervezetek Általános Egyesületének (U. G. S. R. – Uniunea Generală a Sindicatelor Române) üdülőhelye lett, 1965-ben a tuberkulózisos gyerekek szanatóriuma, 1979–99 között utókezelésben részesülő májbeteg gyerekek iskolája, majd 2005-ig utókezelésben részesülő pszichés betegek speciális szanatóriuma (Fejér Miklós közlése alapján, aki erdészeti szakemberként a park gondnoka volt a rendszerváltásig).

2001-ben a kastélyt a melléképületekkel és a parkkal együtt hivatalosan visszaadták a Mikes család leszármazottainak, Alexander és Gregor Roy-Chowdhury-nak (Dr. Mátéffy György közlése alapján, aki a kastélyban működött pszichiátriai szanatórium főorvosa volt).

2.2.3. A zabolai Mikes-kastélypark fa- és cserjefajainak jegyzéke, azok rendszertani hovatartozása és elterjedése

Kovács Sándor 64 fajt és 1 formát említ a zabolai parkból.[30] Eddigi terepjárásaim során ezek közül megtaláltam 30-at. Az általa említett fajokon kívül találtam még 12 fajt és 1 formát (*). Bardóczy és munkatársai a dolgozatukban ebből a parkból 26 fa- és cserjefajt említenek.[31]

Gymnospermatophyta– Nyitvatermők törzse

Cupresaceae – Ciprusfélék családja

1. *Chamaecyparis lawsoniana* (A. Murr) Parl. – Oregoni hamisciprus; idegenhonos; Észak-Amerika.
2. *Thuja orientalis* L. – Keleti életfa; idegenhonos; Észak-Amerika.*
3. *Thuja occidentalis* L. – Nyugati tuja; idegenhonos; Észak-Amerika.
4. *Thuja plicata* D. Don = *T. gigantea* Nutt – Óriás tuja; idegenhonos; Észak-Amerika.*

Pinaceae – Fenyőfélék családja

5. *Abies alba* Miller – Jegenyefenyő; Közép-Európa.
6. *Abies grandis* Lindl. – Kaliforniai jegenyefenyő; idegenhonos; Észak-Amerika.
7. *Abies nordmanniana* (Stev.) Spach – Kaukázusi jegenyefenyő; idegenhonos; Kaukázusok.
8. *Picea abies* (L.) Karszten = *Picea excelza* (Lam.) Link – Lucfenyő; Európa
9. *Picea omorika* Purk. – Omorika fenyő; idegenhonos; Bosznia-Hecegovina.
10. *Pinus sylvestris* L. – Erdei fenyő; Eurázsia.
11. *Pinus strobus* L. – Simafenyő; idegenhonos; Észak-Amerika.
12. *Larix decidua* Mill. – Vörösfenyő; Kárpátok.*

Angiopermatophyta – Zárvatermők törzse

Moraceae – Eperfafélék családja

13. *Morus nigra* L. – Fekete eperfa; idegenhonos; mediterrán térség.*

Fagaceae – Bükkfélék családja

14. *Fagus sylvatica* L. – Közönséges bükk; Európa.
15. *Fagus sylvatica* L. f. *atropunicea* West (var. *atropurpurea* Kirchn.). – Vérbükk; Európa.*
16. *Quercus robur* L. – Kocsányos tölgy; Európa.

Betulaceae – Nyírfélék családja

17. *Betula pendula* Roth = *Betula verrucosa* Ehrh. – Közönséges nyír; Eurázsia.
18. *Carpinus betulus* L. – Közönséges gyertyán; Európa.
19. *Corylus avellana* L. – Közönséges mogyoró; Eurázsia mediterrán térsége.*
20. *Alnus glutinosa* (L.) Gaertner – Mézgás éger; Eurázsia.

Juglandaceae – Diófélék családja

21. *Juglans regia* L. – Közönséges dió; Közép-Európa, Balkán-félsziget, Anatólia, Kaukázus.*

Rosaceae – Rózsafélék családja

22. *Rosa gallica* L. – Parlagi rózsa; mediterrán térség
23. *Malus pumila* Mill. – Nemes alma; Európa, mediterrán térség.
24. *Pyrus communis* L. = *P. domestica* Medik. = *P. sativa* DC. – Nemes körte;

nemesített.

25. *Prunus avium* L. = *Cerasus avium* (L.) Moench. – Madárcseresznye; Európa.

[28] SZÁSZ-FEJÉR János 1994.
[29] SZÁSZ-FEJÉR János 2008.
[30] KOVÁCS Sándor 1984.
[31] BARDÓCZY, Ilka Martina – BOGNÁR, Emese – FEKETE Albert et alii 2005.

26. *Prunus padus* L. = *Cerasus padus* (L.) Delarbre = *Padus racemosa* (Lam.) C. K. Schneid. – Májusfa, Zenicemeggy; Eurázsia.
27. *Rubus idaeus* L. – Málna; Cirkumpoláris.*

Fabaceae – Pillangós virágúak családja
28. *Robinia pseudacacia* L. – Fehér akác; idegenhonos; Észak-Amerika.
29. *Wisteria sinensis* (Sims) Sweet – Lila akác; idegenhonos; Kína.*
30. *Laburnum angyroides* Medik. – Aranyeső; Balkán-félsziget.*

Anacardiaceae – Szömörcefélék családja
31. *Rhus typhina* L. – Torzsás szömörce; idegenhonos; Észak-Amerika.

Hippocastanaceae – Vadgesztenyefélék családja
32. *Aesculus hippocastanum* L. – Fehér vadgesztenye, Bokrétafa; idegenhonos; Dél-Európa.

Aceraceae – Juharfélék családja
33. *Acer negundo* L. – Kőrislevelű juhar; idegenhonos; Észak-Amerika.*
34. *Acer platanoides* L. – Korai juhar; Eurázsia.
35. *Acer pseudoplatanus* L. – Hegyi juhar; Eurázsia.

Buxaceae – Puszpángfélék családja
36. *Buxus sempervirens* L. – Örökzöld puszpáng; idegenhonos; Kis-Ázsia.

Salicaceae – Fűzfafélék családja
37. *Salix alba* L. – Fehér fűz; Eurázsia.*
38. *Salix babylonica* L. – Szomorúfűz; idegenhonos; Kína.
39. *Populus* x *canadensis* Moench = *Populus* x *euramericana* (Dode) Guiner = *P. deltoides* × *P. nigra*) – Kanadai nyár; nemesített.

Tiliaceae – Hársfélék családja
40. *Tilia cordata* Mill. – Kislevelű hárs; Európa.
41. *Tilia platyphyllos* Scop. – Nagylevelű hárs; Közép-Európa.*

Caprifoliaceae – Bodzafélék családja
42. *Sambucus nigra* L. – Fekete bodza; Európa.

Oleaceae – Olajfafélék családja
43. *Fraxinus excelsior* L. – Magas kőris; Európa.

2.3. A dálnoki Beczásy-kúriapark

2.3.1. Földrajzi helyzete

A megye központi részén fekszik, a Bodoki-hegység keletre néző lába, dombsorai előtt, a Brassót Kézdivásárhellyel, illetve a Szeret-völgyével összekötő DN-11-es (E 574) számú nemzetközi műút közelében. A községbe a műútról balra leágazó, szintén korszerűsített, 1,5 km hosszú bekötőúton juthatunk. Akárcsak az előbbi települések, Dálnok is történelmi falu, a lakott terület a Dálnoki-patak két oldalán helyezkedik el 589 m tengerszint fölötti magasságban. Brassótól északi irányban 52 km, Kézdivásárhelytől déli irányban 14 km távolságra található.[32]

2.3.2. A park története

Azt a területet (körülbelül 1 hektár), amelyen ma az arborétum található, 1880-ban vásárolta a Beczásy család (tehát ez a park a legkisebb az itt bemutatottak közül). A park stílusának kialakításában először a francia stílus dominált, majd elvetve ennek merevségét, a tulajdonos az angol stílus kialakítására törekedett, kihangsúlyozva a tájképi értékeket.[33] A park tervezője a 19. század végén – Beczásy István (1908–2007) állítása szerint – egy szlovák specialista volt.

Az épületeket és a parkot 1948-ban államosították és az akkori tulajdonost és családját kényszermunkára küldték Dobrudzsába. Először óvodát létesítettek itt, majd mezőgazdasági gépállomást, illetve különböző raktárokat. Az arborétumot hosszú időn keresztül senki sem gondozta, több fát kivágtak, az erdős rész pedig szeméttelepé vált.[34]

Az épületeket és a parkot a rendszerváltás után hivatalosan visszaadták a család utódainak (Beczásy Tatjána és Imre), a parkot elosztották, de nincs elválasztva kerítéssel. A mostani tulajdonosoknak nincs pénzügyi lehetősége a park felújítására, gondozására, valószínű, hogy el fogják adni, vagy bérbe adnák olyan cégnek, amely felújítaná, gondozná és tudományos, turisztikai célpontként használná (Beczásy Tatjána közlése alapján).

Jelenleg a park nagyon gondozatlan, állapota bizonytalan, annak ellenére, hogy szerepelt a Megyei Környezetvédelmi Felügyelőség nyilvántartásában, amint ezt az egyik tulajdonos egy régi okirata bizonyítja.

2.3.3. A dálnoki Beczásy-kúriapark fa- és cserjefajainak jegyzéke, azok rendszertani hovatartozása és elterjedése

Kovács Sándor 45 fajt és 2 változatot említ.[35] Kisgyörgy Mihály a dálnoki Pro Natura szimpóziumra készített dolgozatában 29 fa- és cserjefajt említ, külön kiemelve az illér juhart *(Acer hyrcanum)*.[36] Az általuk leírt fajok közül megtaláltam 34-et és 2 változatot. Eddigi terepjárásaim során ezeken kívül találtam még 8 fajt és 2 változatot (*).

[32] KISGYÖRGY Zoltán 2000.
[33] KISGYÖRGY Mihály 1996.
[34] Uo.
[35] KOVÁCS Sándor 1984.
[36] KISGYÖRGY Mihály 1996.

Gymnospermatophyta – Nyitvatermők törzse

Ginkgoaceae – Páfrányfenyőfélék családja
1. *Ginkgo biloba* L. – Páfrányfenyő; idegenhonos; Kína.

Cupressaceae – Ciprusfélék családja
2. *Chamaecyparis lawsoniana* (A. Murr) Parl. – Oregoni hamisciprus; idegenhonos; Észak-Amerika.
3. *Thuja occidentalis* L. – Nyugati tuja; idegenhonos; Észak-Amerika.
4. *Thuja plicata* D. Don = *T. gigantea* Nutt – Óriás tuja; idegenhonos; Észak-Amerika.*

Taxaceae – Tiszafafélék családja
5. *Taxus baccata* L. – Tiszafa; Európa hegyvidéke.

Pinaceae – Fenyőfélék családja
6. *Picea abies* (L.) Karszten = *Picea excelza* (Lam.) Link. – Lucfenyő; Európa.
7. *Picea pungens* Engelm. var. *argentea* Rosenth. – Ezüstfenyő; idegenhonos; Észak-Amerika.
8. *Pinus strobus* L. – Simafenyő; idegenhonos; Észak-Amerika.
9. *Tsuga canadensis* (L.) Carr. – Keleti hemlokfenyő; idegenhonos; Észak-Amerika.
10. *Pseudotsuga menziesii* (Mirb.) Franco = *P. taxifolia* (Poir) Britt. – Duglászfenyő; idegenhonos; Észak-Amerika.*

Angiospermatophyta – Zárvatermők törzse

Magnoliaceae – Magnóliafélék családja
11. *Magnolia* x *soulangiana* Soulange-Bodin = *M. denudata* x *M. liliiflora* – Nagyvirágú magnólia; nemesített.

Platanaceae – Platánfélék családja
12. *Platanus orientalis* L. – Keleti platán; idegenhonos; Délkelet-Európa.

Ulmaceae – Szilfafélék családja
13. *Ulmus laevis* Pall. – Vénic szil; Európa.

Fagaceae – Bükkfélék családja
14. *Quercus robur* L. – Kocsányos tölgy; Európa.
15. *Quercus petraea* (Mattuschka) Liebl. – Kocsánytalan tölgy; Európa.

Betulaceae – Nyírfélék családja
16. *Betula pendula* Roth = *Betula verrucosa* Ehrh. – Közönséges nyír; Eurázsia.
17. *Corylus avellana* L. – Közönséges mogyoró; Eurázsia mediterrán térsége.

Juglandaceae – Diófélék családja
18. *Juglans nigra* L. – Fekete dió; idegenhonos; Észak-Amerika.
19. *Juglans cinerea* L. – Szürke dió; idegenhonos; Észak-Amerika.

Rosaceae – Rózsafélék családja
20. *Malus pumila* Mill. – Nemes alma; Európa mediterrán térsége.*
21. *Prunus padus* L. = *Cerasus padus* (L.) Delarbre = *Padus racemosa* (Lam.) C. K. Schneid. – Májusfa, Zenicemeggy; Eurázsia.
22. *Prunus cerasifera* Ehrh. – Cseresznyeszilva; Eurázsia.
23. *Chaenomeles japonica* (Thunb.) Lindl. – Japánbirs; idegenhonos; Japán.

Fabaceae – Pillangosvirágúak családja
24. *Laburnum anagyroides* Med. – Aranyeső; Balkán-félsziget.

Hippocastanaceae – Gesztenyefélék családja
25. *Aesculus hippocastanum* L. – Fehér vadgesztenye; Bokrétafa; idegenhonos; Dél Európa.*

Aceraceae – Juharfélék családja
26. *Acer campestre* L. – Mezei juhar; Európa.
27. *Acer pseudoplatanus* L. – Hegyi juhar; Eurázsia.
28. *Acer platanoides* L. – Korai juhar; Eurázsia.
29. *Acer platanoides* L. var. *rubrum* Herd. – Korai juhar; Eurázsia.*
30. *Acer negundo* L. – Kőrislevelű juhar; idegenhonos; Észak-Amerika.
31. *Acer hyrcanum* Fisch. & Mey. – Illér juhar; idegenhonos; Dél-Európa.

Celastraceae – Kecskerágófélék családja
32. *Euonymus europaeus* L. – Csíkos kecskerágó; Európa.

Vitaceae – Szőlőfélék családja
33. *Parthenocissus quiquefolia* (L.) Planch. – Vadszőlő; idegenhonos; Észak-Amerika.

Buxaceae – Puszpángfélék családja
34. *Buxus sempervirens* L. – Örökzöld puszpáng; idegenhonos; Kis-Ázsia.

Salicaceae – Fűzfafélék családja
35. *Populus alba* L. – Fehér nyár; Eurázsia.
36. *Populus nigra* L. var. *italica* (Dur.) Moench. = *P. nigra* ssp. *pyramidalis* (Roz.) Celak. – Jegenyenyár; Eurázsia.
37. *Populus* x *canescens* (Aiton) Sm. = *P. tremula* x *P. alba* – Szürke nyár; Eurázsia.
38. *Salix babylonica* L. – Szomorúfűz; idegenhonos; Kína.*

Tiliaceae – Hársfélék családja
39. *Tilia cordata* Mill. – Kislevelű hárs; Európa.
40. *Tilia platyphyllos* Scop – Nagylevelű hárs; Közép-Európa.*

Caprifoliaceae – Bodzafélék családja
41. *Sambucus nigra* L. – Fekete bodza; Európa.*

Oleaceae – Olajfafélék családja
42. *Fraxinus excelsior* L. – Magas kőris; Európa.
43. *Fraxinus excelsior* L. var. *pendula* Ait. – Magas kőris; Európa.*
44. *Syringa vulgaris* L. – Közönséges orgona; Balkán-félsziget, Anatólia.*

2.4. A vargyasi Daniel-kastélypark

2.4.1. Földrajzi elhelyezkedése

A megye északnyugati részében terül el a hasonló nevű bővizű patak két oldalán, a Keleti-Kárpátok legbelső hegynyúlványának, a Persányi-hegységnek a délkeleti lábánál. A hegylábi dombokra is ráhelyezkedett község 500 m tengerszint fölötti magasságban fekszik. Itt vezet át a Kovászna megyét (Barót várost) Hargita megyével (Székelyudvarhellyel) összekötő megyei rangú műút. Vargyas Baróttól 8, Székelyudvarhelytől pedig 40 km távolságban helyezkedik el. Legközelebbi vasútállomás 14 km-re, a 300-as vasútvonalon fekvő Ágostonfalván van. A községen át mind Sepsiszentgyörgy felől, mind Brassó felől menetrendszerinti autóbuszjáratok közlekednek.[37]

2.4.2. A park története

Az első adatokat a dendrológiai park létezéséről azokban a tanulmányokban találjuk, amelyek a Daniel család történetéről írnak, valamint azokban, amelyek a Daniel család levéltárát tárják fel.[38] A vargyasi Daniel családról adatokat találunk Daniel Gábor egy másik könyvében is, amelyben a családnak azokat a tagjait említi, akik Vargyason éltek már 14. században.[39]

A fák ültetése valószínű már elkezdődött a kastély építésének befejezésekor (reneszánsz stílusban épült kúria). 1830-ban már létezett itt egy szép kert szimmetrikusan kialakított sétányokkal. A Daniel család tagjai ügyeltek arra, hogy a park be legyen kerítve és szakemberek gondozzák.[40] A 19. század második felében fa- és cserjefajokat hoztak Észak-Amerikából és Kelet-Ázsiából.[41]

1945-ben a Daniel családot kilakoltatták és kötelező lakhelyre küldték Marosvásárhelyre. A kastélyt elfoglalta a baróti állami gazdaság farmja. 1980–84 között a kastélyt restaurálta a román állam, azután a néptanács székhelye lett. A rendszerváltás után a kastélyt a parkkal együtt hivatalosan visszaadták a család leszármazottainak. 2005-ben a tulajdonosok eladták Esztergom város tanácsának (Román Attila közlése alapján, aki jelenleg is az esztergomi önkormányzat alkalmazottja, a Daniel-kastély és -park gondnoka).

A Daniel-kastélypark területe körülbelül 2,5 hektár, a Vargyas-patakon túli részt is beleszámítva. Jelenleg ez park van a legjobb állapotban, módszeresen gondozott.

2.4.3. A vargyasi Daniel-kastélypark fa- és cserjefajainak jegyzéke, azok rendszertani hovatartozása és elterjedése

Kovács Sándor 33 fajt és 3 formát közölt.[42] Eddigi kutatásaim során ezek közül megtaláltam 24 fajt, 1 változatot és 1 formát. Az általa említett fajokon és taxonokon kívül még 15 fajra, 1 változatra és 1 formára (*) bukkantam.

Gymnospermatophyta – Nyitvatermők törzse

Cupressaceae – Ciprusfélék családja

1 *Thuja plicata* D. Don = *T. gigantea* Nutt. – Óriás tuja; idegenhonos; Észak-Amerika.*

Pinaceae – Fenyőfélék családja

2. *Abies alba* Miller – Jegenyefenyő; Közép-Európa.
3. *Picea abies* (L.) Karsten = *P. excelsa* (Lam.) Link – Lucfenyő; Európa.
4. *Pinus sylvesrtris* L. – Erdei fenyő; Eurázsia.

Angyospermatophyta – Zárvatermők törzse

Berberidaceae – Borbolyafélék családja

5. *Berberis vulgaris* L. f. *atropurpurea* Regl. – Sóskaborbolya; Európa.*

Fagaceae – Bükkfélék családja

6. *Fagus sylvatica* L. f. *atropunicea* West (var. *atropurpurea* Kirchn.) – Vérbükk; Európa.
7.*Quercus robur* L. – Kocsányos tölgy; Európa.

Betulaceae – Nyírfafélék családja

8. *Carpinus betulus* L. – Gyertyán; Európa.
9. *Corylus avellana* L. – Közönséges mogyoró; Eurázsia mediterrán térsége.
10. *Alnus glutonosa* (L.) Gaertner – Mézgás éger; Eurázsia.*

Juglandaceae – Diófélék családja

11. *Juglans regia* L. – Közönséges dió; Közép-Európa, Balkán-félsziget, Anatólia, Kaukázus.*

Saxifragacaea – Kőtörőfűfélék családja

12. *Philadelphus coronarius* L. – Jezsamen; idegenhonos; Dél-Európától a Kaukázusokig.

Rosaceae – Rózsafélék családja

13. *Rosa canina* L. – Gyepűrózsa; Európa.*
14. *Rosa sp.*; nemesített.*
15. *Rosa sp.*; nemesített.*
16. *Malus pumila* Miller – Nemes alma; Európa mediterrán térsége.*
17. *Prunus padus* L. = *Cerasus padus* L. Delarbre = *Padus racemosa* (Lam) C. K. Schneid. – Májusfa, Zelnicemeggy; Eurázsia.
18. *Pyrus pyraster* Burgsd. – Vackorkörte; Európa.*

[37] KISGYÖRGY Zoltán 2000.
[38] DANIEL Gábor 1894; KELEMEN Lajos 1913.
[39] DANIEL Gábor 1896.
[40] Uo.
[41] KELEMEN Lajos 1913.
[42] KOVÁCS Sándor 1984.

Fabaceae – Pillangósvirágúak családja

19. *Robinia pseudacacia* L. – Fehér akác; idegenhonos; Észak-Amerika.

20. *Gymnocladus dioica* (L.) K. Koch = *G. canadensis* Lam. – Amerikai vasfa; idegenhonos;
Észak-Amerika.

21. *Gleditsia triacanthos* L. – Krisztustövis; idegenhonos; Észak-Amerika.

Hippocastanaceae – Gesztenyefélék családja

22. *Aesculus hippocastanum* L. – Fehér vadgesztenye, Bokrétafa; idegenhonos; Dél-Európa.

Aceraceae – Juharfafélék családja

23. *Acer campestre* L. – Mezei juhar; Európa.

24. *Acer platanoides* L. – Korai juhar; Eurázsia.

25. *Acer pseudoplatanus* L. Hegyi juhar; Eurázsia.

26. *Acer pseudoplatanus* L. var. *atropurpureum* Spaeth (var. *purpureum* Loud.) – Hegyi juhar; Eurázsia. *

27. *Acer negundo* L. – Kőrislevelű juhar; idegenhonos; Észak-Amerika.

Cornaceae – Somfélék családja

28. *Cornus sanguinea* L. – Veresgyűrű som; Közép-Európa.

Celastraceae – Kecskerágófélék családja

29. *Euonymus europaeus* L. – Csíkos kecskerágó; Európa.

Buxaceae – Puszpángfélék családja

30. *Buxus sempervirens* L. – Örökzöld puszpáng; idegenhonos; Kisázsia.*

Salicaceae – Fűzfélék családja

31. *Salix alba* L. – Fehér fűz; Eurázsia.

32. *Salix cinerea* L. – Rekettyefűz; Eurázsia.*

33. *Populus tremula* L. – Rezgőnyár; Eurázsia.*

Tiliaceae – Hársfélék családja

34. *Tilia cordata* Miller – Kislevelű hárs; Európa.*

35. *Tilia platyphyllos* Scop. – Nagylevelű hárs; Közép-Európa.*

Caprifoliaceae – Bodzafélék családja

36. *Sambucus nigra* L. – Fekete bodza; Európa.

Oleaceae – Olajfafélék családja

37. *Forsythia* x *intermedia* Zab. = *F. suspensa* x *F. viridissima* – Aranyvessző; nemesített.*

38. *Ligustrum vulgare* L. – Közönséges fagyal; Európa mediterrán térsége.

39. *Fraxinus excelsior* L. – Magas kőris; Európa.

40. *Fraxinus excelsior* L. var. *pendula* Ait. – Magas kőris; Európa.

41. *Syringa vulgaris* L. – Közönséges orgona; Balkán félsziget, Anatólia.

2.5. Inváziós növények a dendrológiai parkokban

Romániai és magyarországi kutatások szerint számos betelepített vagy betelepült egzotikus növényfaj mára nagy mértékben elterjedt az ország különböző területein.[43] Az irodalmi forrásokból az is kiderül, hogy Magyarországon sokkal több inváziós növényfajt tartanak számon, mint Romániában.

Romániában invazívként számon tartott fajok közül a dendrológiai parkokban csak az Észak-Amerikából származó kőrislevelű juhar *(Acer negundo)*, a fehér akác *(Robinia psedoacacia)* és a vadszőlő *(Parthenocissus quinquefolia)* található meg. A kőrislevelű juhar mindegyik parkban előfordul, míg a fehér akác csak három parkban, kivételt képez a dálnoki dendrológiai park, a vadszőlő csak a dálnoki parkban fordul elő. Egyik faj előfordulása sem tömeges. A gondozatlan parkok potenciális kivadulási pontok lehetnek, ezáltal veszélyeztethetik a környező természetközeli élőhelyeket.

2.6. A dendrológiai parkok fás növényzetének összehasonlítása

Eddigi eredményeim szerint az árkosi dendrológiai parkban 32 őshonos, 22 idegenhonos, 6 nemesített fa- és cserjefajt (gyümölcsfák és hibrid díszfák) találtam (összesen 60 faj). A zabolai dendrológiai parkban 25 őshonos, 16 idegenhonos, 2 nemesített fajt (összesen 43 faj), a dálnoki dendrológiai parkban 25 őshonos, 18 idegenhonos, 1 nemesített fajt (összesen 44 faj), míg vargyasi dendrológiai parkban 30 őshonos, 8 idegenhonos és 3 nemesített fa- és cserjefajt találtam (41 faj). Eddigi terepjárásaim alapján az árkosi kastélypark a leggazdagabb, mind őshonos, mind pedig idegenhonos és nemesített fás növényfajokban.

Az utolsó átfogó tanulmányt ezeknek a parkoknak a fás növényzetéről 1984-ben írták.[44] Ebben a dolgozatban felsorolt fajok közül számosat már nem találtam meg, valószínű, hogy időközben kipusztultak vagy kivágták azokat. A vargyasi Daniel-kastélyparkban találtam a legkevesebb fás növényfajt. Mivel a zabolai Mikes-kastélyparkot csak egyszer volt alkalmam átkutatni és akkor is csak a parknak egyik részét, úgy gondolom, hogy ez a park tartogat még néhány értékes fajt.

[43] ANASTASIU, Paulina et alii http. www.univagro-iasi.ro; FENESI Annamária et alii 2009; BOTTA-DUKÁT Zoltán – MIHÁLY Botond 2006.

[44] KOVÁCS Sándor 1984.

3. Következtetések

Mind a négy dendrológiai park a történelmi parkok közé sorolható, hisz történetük a múlt századokra nyúlik vissza. A vargyasi parkot kivéve mindegyik következetes gondozásra szorul, ugyanis mindenütt hatalmas bozótot képeznek egyes cserjefajok (csíkos kecskerágó, földi bodza, hamvas szeder, málna stb.) és a magas növésű lágyszárúak. Ezeket folyamatosan irtani kellene, ezáltal növelhetnék a park esztétikai értékét, valamint nagyobb esélyt adnának a különleges fajok fennmaradására is. A dálnoki Beczásy-park van talán a legelhanyagoltabb állapotban. Alig lehet járni a parkban a bozót miatt. A vargyasi Daniel-kastélypark viszont csodálatosan rendbe van téve és állandó jelleggel gondozzák, az esztergomi önkormányzat alkalmazottai végzik ezt a munkát. Tervbe vették, hogy hidat építenek a Vargyas-patakon és a patakon túli parkrészt is rendbe teszik a közeljövőben. Erre sajnos eddig még nem került sor, pénzügyi okok miatt (Román Attila közlése alapján). Ez a park a vidék egyik gyöngyszeme és turisztikai látványossága.

Itt szeretném megemlíteni a kastélyparkokban található, nem mindennapi látványt nyújtó ritka változatokat, mint a vérbükk *(Fagus sylvatica f. atropunicea)*, a szomorú kőris *(Fraxinus excelsior* var. *pendula)*, a korai és hegyi juhar vörös változatai *(Acer platanoides* var. *rubrum*, *Acer pseudoplatanus* var. *atropurpureum)*.

A Daniel-kastélypark egyik dendrológiai érdekességét, a „cserejegenyét" *(Quercus robur f. fastigiata)* ezelőtt néhány évvel ki kellett vágni. Megismerkedtem viszont az olaszteleki Márkó Lajossal, akinek az udvarán több „cserejegenye" csemete van. Elmondása szerint a múlt rendszerben ő küldött több csemetét Kanadába, valamint egyet a Székely Nemzeti Múzeum udvarára is. Ez utóbbi szépen fejlődik a múzeumkert leghátsó szegletében. 2012 áprilisában ismét küldött 2 csemetét Sepsiszentgyörgyre, az egyiket a Székely Nemzeti Múzeum udvarára ültették el, mely szépen ki is rügyezett, a másikat pedig Szilágyi Sámuel 1848-as alezredes sírjára a sepsiszentgyörgyi Vártemplom temetőjébe, ez nem vészelte át a telet.

Sajnos ezek a parkok nincsenek a védett területek közé sorolva, sem a Környezetvédelmi Felügyelőségen, sem pedig az Erdészeti és Vadászati Nyilvántartó Területi Felügyelőségen nem tudtak ezeknek a létezéséről.

Az Erdészeti Törvénykönyv csupán egyetlen törvénye terjed ki valamilyen szinten a dendrológiai parkok védelmére (Legea nr. 26/24. aprilie 1996, art. 87 şi 93 din Codul Silvic).

Részleges elhanyagoltságuk ellenére a kastélyparkok botanikai, természetvédelmi, valamint tájképi szempontból magas esztétikai értéket képviselnek.

Kisgyörgy Blanka – Sepsiszentgyörgy, blanchhek@yahoo.com

Irodalom

ANASTASIU, Paulina – NEGREAN G. – PASCALE Gabriela – LITESCU Sanda
é. n. *Plante ornamentale naturalizate şi invazive în flora României*, http. www. univagro-iasi.ro.
BARDÓCZY, Ilka Martina – BOGNÁR, Emese – FEKETE, Albert – FISCHER, Márta – VIDOVSZKY, Judit
2005 A zabolai Mikes kastélypark faállományának részleges felmérése, *A zabolai Mikes kastélypark felmérése és tájépítészeti értékelése,* kézirat, készült a Budapesti Corvinus Egyetem Tájépítészeti Kar Kert- és Szabadtértervezési Tanszékén.
BOTTA-DUKÁT Zoltán – MIHÁLY Botond
2006 *Özönnövények,* I–II, Természetbúvár Alapítvány Kiadó, Budapest.
CIOCÎRLAN, Vasile
1990 *Flora ilustrată a României*, Editura Ceres, Bucureşti.
DANIEL Gábor
1894 *A vargyasi Daniel család közpályán és a magánéletben*, Budapest.
1896 *A vargyasi Daniel család eredete és tagjainak rövid életrajza*, Budapest.
COOMBES, Allen J.
1995 *Fák*, Egyetemi nyomda, Budapest.
DUMITRIU-TĂTĂRANU, Ion
1960 *Arbori és arbuşti forestieri şi ornamentali cultivaţi în R. P. R*, Editura Agro-Silvică, Bucureşti.
FEKETE, Albert
2008 A zabolai Mikes kastélypark kerttörténeti jelentősége, *Acta Scientiarium Transylvanica*, Erdélyi Múzeum-Egyesület, 16, 2.
FENESI Annamária – RUPRECHT Eszter – VINCZE Evelyn
2009 Aggressively spreading exotic plant species in Romania, in: Rákosi L. – Momeu L. (ed.): *Neobiota din România,* Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 50–65.
GODET, Jean-Denis
1993 *Fák és cserjék*, Offcina Nova Kiadó, Budapest.
JÁNÓ Gizella
1995 A dendrológiai parkok megismerésének és védelmének fontossága Kovászna megyében, *Pro Natura Szimpózion*, Vargyas.

KELEMEN Lajos
1913 *Újabb adattár a vargyasi Daniel család történetéhez*, Kolozsvár.
KISS Marcell – ILLYÉS Csaba
2006 *Nagy fenyő és örökzöld lexikon*, Pannon Literatúra Kft., Kisújszállás.
KISGYÖRGY Mihály
1994 Környezetépítési elemek a zabolai Mikes kertben, *Pro Natura Szimpózion*, Zabola.
1995 Környezetrendezési elemek a vargyasi Daniel kastélykertben, *Pro Natura Szimpózion*, Vargyas.
1996 A dálnoki Beczási kert, *Pro Natura Szimpózion*, Dálnok.
KISGYÖRGY Zoltán
1973 *Erdővidék*, Sepsiszentgyörgy.
1973 Az olaszteleki Daniel kastély, *Megyei Tükör*, 1973. V. 6.
1978 A vargyasi és olaszteleki műemlék-kastélyok, *Aluta VIII–IX*, Sepsiszentgyörgy, 435–460.
2000 *Kovászna megye*, Pallas-Akadémia Könyvkiadó, Csíkszereda.
KOVÁCS Sándor
1984 Rezervații și monumentele ale naturii din județul Covasna, *Aluta XVI*, Sf. Gheorghe, 127–138.
MUNTEANU Maria – SIMON Éva
1994 A zabolai Mikes-park történetének rövid áttekintése, *Pro Natura Szimpozion*, Zabola.
POP, Ioan – LUNGU, Lucia – HODIȘAN, Ioan – CRISTUREAN, Ioan – MITITELU D. – MIHAI, Gheorghe
1983 *Botanică sistematică*, Editura Didactică și Pedagogică, Bukarest.
POZSONY Ferenc
2002 *Zabola*, Száz magyar falu könyvesháza Kiadó, Budapest, 148–151.
PRODAN Iuliu – BUIA Alexandru
1960 *A Román Népköztársaság flórájának kis határozója*, Mezőgazdasági és Erdészeti Könyvkiadó, Bukarest.
SANDA, V. – POPESCU, A. – DOLTU, M. – DONIȚĂ N.
1983 Caracterizarea ecologică și fitocenologică a speciilor spontane din flora Romîniei, *Studii și comunicări științe naturale*, Supliment, 25, Sibiu.
SZÁSZ-FEJÉR János
1994 A Mikes-park dísznövényei, *Pro Natura Szimpozion,* Zabola.
2008 A zabolai Mikes-park és fás növényei, *Acta Siculica*, Székely Nemzeti Múzeum, Sepsiszentgyörgy, 59–64.

Román Országos Levéltár Sepsiszentgyörgyi Megyei Fiókja
Szentkereszty család dokumentumai, 48:1–18.

Parcuri dendrologice în județul Covasna

(Rezumat)

Lucrarea de față tratează istoricul cercetărilor al parcurilor dendrologice, care sunt așezate în jurul conacelor de la Arcuș, Zăbala, Dalnic și Vârghiș, așezarea geografică, istoria și lista speciilor de arbori și arbuști din aceste parcuri.

În urma cercetărilor parțiale am notat un număr de 60 de specii din parcul de la Arcuș, 43 de specii din parcul de la Zăbala, 44 de specii din parcul de la Dalnic și 41 de specii din cel de la Vârghiș.

Am constatat, că aceste parcuri din păcate nu sunt îngrijite – excepție făcând parcul dendrologic de la Vârghiș, care este proprietatea Consiliului Local al orașului Esztergom din Ungaria – și nu figurează pe nici o listă a spațiilor ocrotite de lege, dar reprezintă o valoare botanică, turistică și peisagistică foarte ridicată.

Arboreta in Covasna county

(Abstract)

This study discusses the history of researches regarding the arboreta (dendrological parks) surrounding the mansions from Árkos (Arcuș), Zabola (Zăbala), Dálnok (Dalnic) and Vargyas (Vârghiș), and their related geographic locations, history and lists of the trees and bushes from these parks.

After partial investigations I have registered a number of 60 species in the park from Árkos, 43 species in the park from Zabola, 44 species in the park from Dálnok and 41 species in the arboretum of Vargyas.

I have observed that these parks unfortunately are uncared-for. The only exception is the Vargyas Arboretum, which is the propriety of the Esztergom City Council from Hungary – and does not appear in any list of the places protected by the law, although it represents a high value from botanical aspect, and it represents a beautiful landscape for tourism.

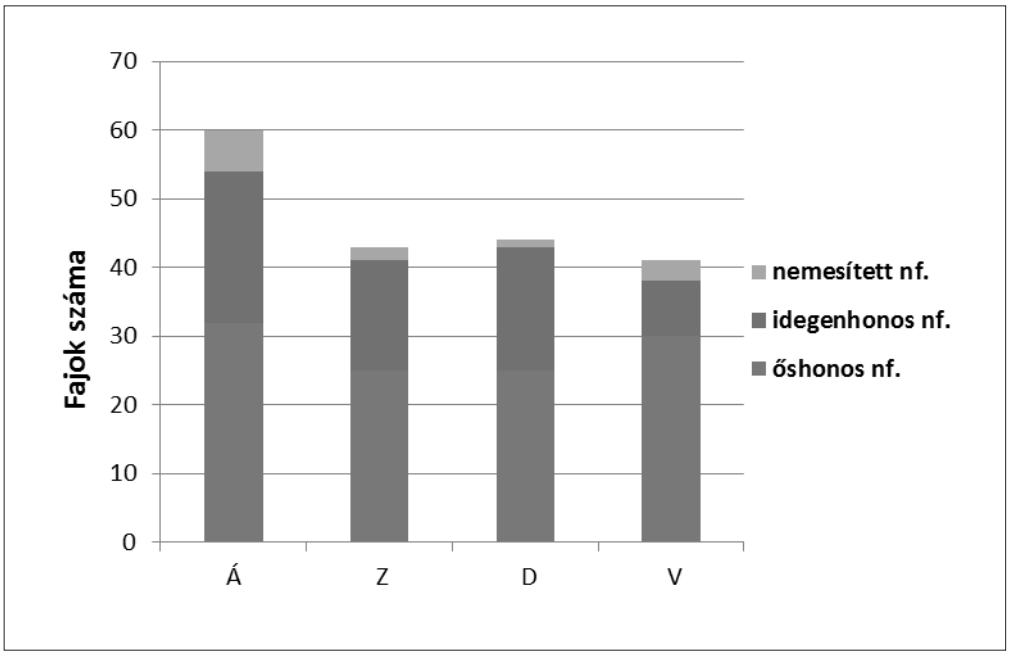

A dendrológiai parkokban előforduló őshonos, idegenhonos és nemesített növényfajok aránya
(rövidítések: nf. – növényfajok, Á – Árkos, Z – Zabola, D – Dálnok, V – Vargyas dendrológiai parkja)

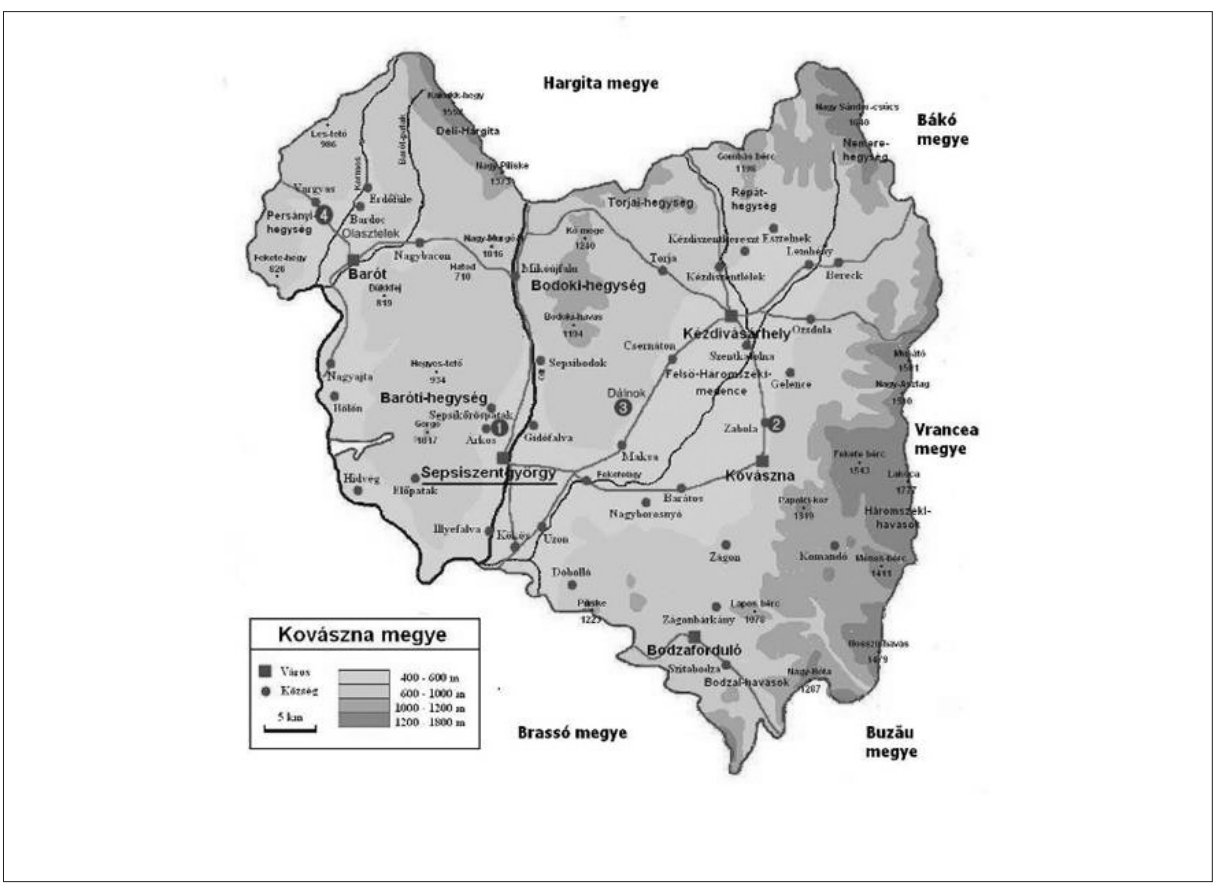

A Kovászna megyei dendrológiai parkok földrajzi elhelyezkedése
(http://hu.wikipedia.org/wiki/Kovászna megye)
1 – árkosi dendrológiai park; 2 – zabolai dendrológiai park; 3 – dálnoki dendrológiai park; 4 – vargyasi dendrológiai park

1. ábra Részlet az árkosi kastélyparkból

2. ábra *Magnolia x soulangiana* (Árkos)

3. ábra *Ginkgo biloba* (Dálnok)

4. ábra *Acer hyrcanum* (Dálnok)

5. ábra *Fagus sylvatica f. atropunicea* (Vargyas)

6. ábra *Picea abies* (Zabola)